

מעבוד ומגושע" הרב
מנחם מענדל רים
מסייע בעריכה:
הרב אל" וולף

מתורתו של כ"ק רבי לוי יצחק זצ"ל

במאמר שלפנינו יבאר רבי לוי יצחק:
{ מהו הפירוש "לא מאסתים ולא געלתים"?
{ מדוע המשל הוא משוק של בורסקי דווקא?

א השפעת הרב לתמיד היא שילוב של שתי תנועות נפש.

בהשפעת הרב לתלמידו מעורבים שתי תנועות נפש סותרות, מחד ההשפעה היא מרוב חסד וטובו של הרב, ומרצונו להיטיב ולהשפיע חסד לתלמידו.

מאידך כאשר הרב בא להשפיע הוא אמור להגביל את עצמו בהרבה הגבלות בכדי שלא לערוב את התלמיד.

הוא אמור להציב לעצמו גבול מה לומר, ומה לא לומר, איך לומר ואיך לא לומר, מה ניתן למסור דברים כהויותי, ומה צריך להלביש במשל, וכן על זה הדרך.

הרי שבהשפעה עצמה מעורבים שתי תנועות נפש, חסד וגבורה, אלא שתנועת החסד היא ברגשות ומידות הרב, שכללותם היא מידת התפארת, {הכוללת את כל המידות}.

ותנועת הגבורה היא בענפי המידות, בבוא הרב להשפיע בפועל, שכללותם היא מידת היסוד, {התקשרות המשפיע והמקבל}.

ב מיאוס וגועל הם ההיפך מהשפעה, חיבור והתקשרות.

דבר מאוס הוא ההיפך מיופי. תחושת גועל זהו ההיפך מהשפעה וחיבור.

מבאר רבי לוי יצחק שבפסוקי התוכחה נאמר "יען וביען במשפטי מאסו ואת חוקתי געלה נפשם"¹.

בפרשת השבוע כתובים דברי תוכחה ועונשים קשים לעם ישראל, אם יחטאו ח"ו. את פרשת התוכחה מסיימת התורה בדברי נחמה: **ואף גם זאת בהיותם בארץ איביהם לא מאסתים ולא געלתים למענן**²

זוה"ק כתוב: אמר רבי אצטור כתוב "לא מאסתים ולא געלתים למענן", לא הכתובים ולא הרגזים למענן כמצינו ליה, לכאורה היה צריך לכתוב לא הכתובים ולא הרגזים, אלא מהו השלשן לא מאסתים ולא געלתים, מאן דמאן אחרת מאיס הוא לקבליה, מי ששונא את חברו, הרי חברו מאוס הוא אצלו, והמלא הוא במשפטי קמיה, ונגעל הוא ממנו.

אבל הכא אבל כאן בעם ישראל אמר הקב"ה לא מאסתים ולא געלתים. מאי טעמא? מדוע? בגין דהכיבדתם דנפשי בנייהו מכיוון שחביבת נפשי נמצאת ביניהם, והנהיג כלתו חביבו גבאי ומחמתה כולם חביבין אצלי. הוא הוא הכתוב "לא מאסתים ולא געלתים למענן", למענן כתיב חסר וי"ו, יעבת לכלותם כתובה בלא ו' והרי זה כמו לכתובם, בגינה, בגלל הכלה שלהם לכן "לא מאסתים ולא געלתים", בגין דאיהו דחיבתא דנפשי בגלל שהיא אהבת נפש, דחיבתא דילי גבא על כן אהבתי נמצאת אצלה.

משל למה הדבר דומה לרבי נש דרחים אהבא לאדם שאהב אשה, והות דירא כטיקא דבורסקי, והיא הייתה גרה בשוק מעבדי העורות, אי לא הות היא תמן, לולא הייתה היא גרה שם, לא טייל בה לעלמיה, לא היה הוא נכנס שם לעולם, כיון דהוא תמן, אך מכיוון שהיא שם, הוּמ כעניו כטיקא דהרומל, דומה ריח השוק בעיניו כשוק בשמים, דמי ריחיו דעלמא טבין אשתחוי תמן, שכל הריחות טובים שבועלם נמצאים שם.

איה הכא אותו הדבר הוא בנמשל, "ואף גם זאת בהיותם בארץ איביהם" איהו טיקא דבורסקי שזהו כמו שוק מעבדי העורות, בכל זאת "לא מאסתים ולא געלתים", ואמאי? ומדוע? למה? בגין מהם? בגלל כלתם {נשמתם}, האנא דחיבתא גת, שאני אוהב אותה, דאיהו דחיבתא דנפשי, שהיא אהבת נפש, דסרייא תמן כשורה בהם, דמי עלי כמי ריחיו טבא דעלמא, דומה עלי ארץ ואיביהם ככל ריחות טובים שיש בעולם, בגין דהוא כלה דבגדיה, כיון שהכלה {הנשמה} ביניהם².

1 ויקרא כו, מד. 2 זוהר חלק ג, פרשת בחוקותי, דף קטו, ב.

מבאר רבי לוי יצחק: תפקידו של הבורסקי הוא לעבד את עורות הבהמה שיהיו ראויים לעשות מהם לבושים, כגון נעליים וכדו'.

הסיבה שבשלה אנו נוקמים ללבושי עור הוא חטא עץ הדעת כמו שנאמר לאחר החטא "ויעש הוי"ה אלוקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם"⁷.

תפקידו הפנימי של הבורסקי הוא לעבד ולכך את העורות, שתמורת כתנות עור בע', שהם לבוש עב המסתר ומכסה על הלוּבש, יהיו הם כתנות אור בא'⁸, לבושים שמאירים ומגלים את הלוּבש⁹.

זהו הטעם לכך שכאשר חטאו ישראל, הם מאסו וגעלו את המצוות, נשלחו הם לשוק של בורסקי, כלומר הם נשלחו לגלות לארץ אויביהם לברר ולכך את העורות המעלימים ומסתירים על אלוקות שיהפכו להיות אור וגילוי.

בשוק של בורסקי ישנו ריח רע, הדיינו טומאה, קליפות, סטרא אחרא ופסולת של קדושה, ואף על פי כן מצד תוקף אהבת ה' לנשמות ישראל, הוא ממשיך להיות מחובר אליהם ולהשפיע להם גם במקום זה, "לא מאסתים ולא געלתים". ■

סיכום המאמר:

בסיום פסוקי התוכחה נאמר "ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלתם".

מבאר הזוה"ק: אדם ששונא את חברו הרי הוא מאוס אצלו והוא ננעל ממנו, אך על עם ישראל אומר הקב"ה שאפילו לאחר כל התוכחה והקללות "לא מאסתים ולא געלתים".

הטעם לכך הוא מפני שהשכינה שורה בנשמות ישראל, לא מאסתים ולא געלתים, מפני לכלתם, מלשון חתן וכלה, שהכלה, השכינה שורה ביניהם.

משל לאדם שכלתו נמצאת בשוק של מעבדי עורות, שמרוב אהבתו אליה, כל הריחות הרעים שבשוק הבורסקי, מרגישים לו כבשמים טובים.

משפט הוא מקום שמברר את האמת, יש שם מימינים ומשמאילים, והאמת יוצאת מביניהם, זוהי מידת התפארת⁴, שילוב של חסד וגבורה.

על אי קיום המצוות המכונים משפטים, אומרת התורה "במשפטי מאסו", הלשון מיאוס שהוא ההיפך מתפארת ויופי.

חוק הוא גבול, זהו הפירוש של חוקים, גבולות והגבלות, כמאמר "חק נתן ולא יעבור"⁵, החוקים הם הנהגה מצד הגבורות, זוהי מידת היסוד, צמצום שכל הרב בכדי להתחבר ולהתקשר עם התלמיד.

על אי קיום המצוות המכונים חוקים, אומרת התורה "ואת חוקתי געלה נפשם", הלשון גועל שהוא ההיפך מחיבור והתקשרות.

מידותיו של הקב"ה הם מידה כנגד מידה⁶, ואם כן היות ויהודים מאסו וגעלו את המשפטים והחוקים, הם לא מקיימים את המצוות ח"ו, הרי שהקב"ה היה אמור למאוס ולגעול אותם ח"ו.

כלומר תמורת שהקב"ה יתחבר אליהם וישפיע להם, באמצעות שתי תנועות, תנועת חסד המתבטאת במידת התפארת. ותנועת גבורה המתבטאת במידת היסוד. הרי שהקב"ה היה אמור לא להשפיע להם, להתנתק מהם ולהפסיק להיות מחובר וקשור אליהם ח"ו.

אך אף על פי כן אומר הקב"ה ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים.

הטעם לכך שלא מאסתים ולא געלתים הוא מפני לכלתם!

מפני שהכלה, השכינה הקדושה, נמצאת בתוך נשמות בני ישראל, ומרוב חיבת ואהבת הקב"ה לנשמות ישראל, הוא ממשיך להימצא בתוכם אפילו בארץ אויביהם.

המשל לכך הוא מאדם שכלתו נמצאת בשוק של מעבדי עורות, שמרוב אהבתו אליה, כל הריחות הרעים שבשוק הבורסקי, מרגישים לו כבשמים טובים.

מדוע המשל הוא משוק של בורסקי?

7 בראשית ג, כא.
8 ראה בראשית רבה פ"ב, ס"ב.
9 ראה אור תורה בראשית יד.

4 ראה פתח אליהו, "משפט דא עמודא דאמצעותא". תקנון זוהר יז, א.
5 תהילים קמח, ו.
6 סנהדרין ז, צ, א.

טעמו וראו כי טוב

לשון הרב בתורתו של רבי לוי יצחק

ועתה נבאר בס"ד פרטי דברי המאמר דר' אלעזר, מאן דסאנא לאחרא מאיס הוא לקבלה, וגעלא הוא בניעולא קמיה. אבל הכא לא מאסתים ולא געלתים.

והיינו מיאוס הוא היפך דיופי ותפארת, וגיעול הוא היפך דיסוד. והיינו מיאוס הוא היפך התפארת והוא מה שתפארת ממאס ואינו נמשך לכתר מלכות החסדים. וגיעול הוא מה שיסוד גיעול ולא נמשך ממנו הגבורות למלכות.

והנה קודם הפסוק לא מאסתים ולא געלתים כתיב במשפטי מאסו ואת חקתי געלה נפשם, משפט הוא עמודא דאמצעייתא רחמי תפארת, חק הוא יסוד, ולכן חק פירושו ועניינו הוא מידה וגבול, כמו "חק נתן ולא יעבור" וכל מידה וגבול הוא מצד הגבורות.

הנה ישראל חטאו, ומאסו משפט תפארת, וגעלו חק דיסוד, ואם כן היה צריך להיות מדה כנגד מדה שהקב"ה תפארת ימאס אותם ויסוד יגעול אותם, ולא כן הוא, ש-"ואף גם זאת וכי" לא מאסתים ולא געלתים, והטעם על זה הוא דהביבותא דנפשי ביניהון, ובינא כלוהו הביבין גבאי.

והמשל דשוקא דבורסקי הוא על ארץ אויביהם, הנה בורסקי הוא מקום שמעבדין בו העורות שיהיו ראויין למנעלים על הרגלים,

והיינו כי אחר החטא עץ הדעת כתיב יעש הוי"ה אלוקים לאדם ולאשתו כנצות עור וילבישם הנה צריך לעבד את העור הזה הנמשך מצד חטא עץ הדעת שיהיה מעור בע' אור בא'.

וידוע שיניקת החיצונים הוא מנצח והוד כמאמר "הני ברכי דשליה הני כרעי דמנקפי מיניהו", שהו שארץ אויביהם מקום הקליפות נמשל לשוקא דבורסקי, כי יניקתם הוא מנצח והוד.

הנה גלו ישראל והכלה דמלכות עמהם, לארץ אויב, לתקן את העורות הנמשך מחטא עץ הדעת. ובשוקא דבורסקי הוא ריח רע מאד מצד הפסולת ואחיות הקליפות שם.

ועם כל זה מפני שהכלה דמלכות היא בשם "אנא רחמינא לה" בחסד דהוד, "דאידי רחמינא דנפשא" בחסד דנצח, "דמי עלי ככל ריחן טבאן דעלמא", והיינו מפני תוקף אהבתו בחסדי נצח והוד את הכלה מלכות, דמי עלי הריח רע דשוקא דבורסקי, שהוא הפסולת והזוהמה שמנצח והוד, שמזה הוא היניקה לקליפות, ככל ריחן טבאן דעלמא.

(לקוטי לוי יצחק שמות - דברים, עמוד שלט)

לו כבשמים טובים.

מבאר רבי לוי יצחק: שבהשפעת הרב לתלמיד ישנם שתי תנועות נפשיות, תנועת המידות היא חסד, רצון להשפיע. תנועת ענפי המידות {ההשפעה בפועל} היא צמצום והגבלה, להשפיע באופן שהתלמיד מסוגל לקבל.

כשאדם שונא את חברו הוא מואס בו כלומר לא יפה בעיניו להשפיע לו, והוא נעל ממנו כלומר הוא מתרחק ממנו.

מכיון שיהודים חטאו, במשפטי מאסו" משפט זהו מקום המשלב חסד ודין, קטגור וסניגור, מידת התפארת, ואת זה יהודים מאסו.

"ואת חוקתי געלה נפשם" חוק זהו גבול, מידת היסוד המתצמצמת להשפיע ולהתחבר לתלמיד, את זה געלה נפשם, הם התרחקו ונמנעו מלהתקשר להקב"ה.

על כן מצד מידה כנגד מידה היה הקב"ה אמור גם כן למאוס ולגעול אותם, אף על פי כן אומר הקב"ה "לא מאסתים ולא געלתים" והטעם הוא מרוב אהבתו "לכלתם" לנשמות ישראל.

שוק של בורסקי תפקידם הוא לעבד את העורות שיהיו ראויים לבגדים, ובמשמעות הפנימית פירושו שאף על פי שיהודים בעוונותיהם נשלחו לשוק של בורסקי, לעבד את העורות בע' שיהיו אורות בא', שתמורת לכסות ולהסתיר את הקב"ה בעוונותיהם, יאירו ויגלו את הקב"ה.

והרי במקום הבירור ישנו ריח רע, היינו שיהודי במצב כזה יש בו ריח של טומאה וקליפות, בכל זאת מרוב חיבת הקב"ה לנשמה יהודית, מרגישים לו הריחות הרעים כבשמים טובים.

תוכחה עקיפה

אחרי תום שנות גלותו בעירה ציילי בערבות קזחסטן, רבי לוי יצחק והרבנית חנה עברו לעיר הבירה אלמא אטא.

רבי לוי יצחק הגיע לעיר בכ"ז ניסן תש"ד, וחי בה כמה חודשים עד להסתלקותו ביום העשרים לחודש מנחם אב.

למרות חולשתו הרבה, ולמרות שהמחלה ממנה לא קם נתנה בו את אותותיה הקשים, רבי לוי יצחק היה למגדל של אור ליהודי המקום, המקומיים והגולים הרבים שהשתכנו בעיר.

ביתו הפך למרכז רוחני, לתל תלפיות שהכל פונים לשם. בייחוד בשבתות ומועדי ישראל, עת רבים ראו לעצמם לחובה להימצא במחיצתו, להתחזק ולהתעודד באווירת החנק ששררה אז על כל אחד ואחד.

מתוך הבאים היו מי אשר ראה בו את רבו ומורו, ממנו רצה לשמוע דברי חסידות, שיחה מוסרית, דרך בעבודת ה' - כרבי לכל דבר; מי אשר ראה בו גאון, בקי וחרוף, מפיו ניתן לשמוע חידושים נפלאים בתורה בבקיאיות ועמקות יתירה; ומי אשר ראה בו רב ומורה-דרך בתכלית הפשיטות, משפיע ומורה רוחני, ממנו למד דרך באורח חייו היומיומיים, איד לעמוד אל מול הזרם העכור והכפרני, המציף ומכלה כל חלקה טובה מבני העם והנוער היהודי.

בסביבת מקום מגורי הרב היה בית שכור שבו היו מקיימים מנינים לתפלות. בימות החול היה הקהל קטן ופקדו אותו בעיקר אנשים מבוגרים, אולם בימי חג ומועד התפללו בו גם צעירים שהעזו להתגנב אל בית הכנסת המאולתה.

בשל העובדה שהקהל היה מגוון, חסידיים ומתנגדים, מתפללי נוסח אשכנז, נוסח ספרד או נוסח אר"י, אזי מטבע הדברים היו מתנגלים מפעם לפעם חיכוכים בין באי בית הכנסת, כאשר כל חוג מנסה לקבוע את צביון בית התפילה לפי שיטתו ומנהגו.

כך היו פני הדברים טרם בואו של הרב, מריריות וחיכוכים היו מנת חלקם של המתפללים. ברם, המצב נשתנה מיד לאחר שהרב קבע שם את

מקומו. כולם הרכינו את ראשם תחת מנהיגותו ואישיותו, וכל ההדורים יושרו. הוא לא עשה זאת בתקיפות או בהטלת אימה; הכל נעשה על-ידו ברוך ובסבר פנים יפות, במתק לשון ובחיבה יתירה. מאהבת ישראל שבו הקרין על כל הסובבים אותו.

כאשר המתנגדים פגשו את רבי לוי יצחק בבית הכנסת, ובהם היו גם יהודים מוקירי תלמידי חכמים, הם טענו כלפי החסידים: גם אנו שמענו על הרב שניאורסאהן, גם אנחנו מעוניינים בקשר אתו, מדוע אתם יוצרים לכם "מונופול" על הרב ומונעים מאחרים את הגישה אליו...

גיליון זה מודפס לקראת שבת בחוקותי, ולהלן זכרון משבת זו לפני שמונים שנה, שבת בחוקותי תש"ד באלמא אטא.

סיפר אחד המתפללים, שאחרי הקידושא רבה אמר לו רבי לוי יצחק, מדוע לאחר תוכחות רבות וקשות הכתובות בפרשה, מופיע לפתע ענין של יחוס, התורה מציינת את זכות-האבות: "וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור", ולאחר מכן שוב ממשיכה בדברי התוכחה?

אלא, כשהננו נכדי אברהם יצחק ויעקב - יש לנו "א שיינעם טאטען" [=אבא הגון] - ולמרות זאת איננו מתנהגים כראוי, "און מען איז נישט לייטיש, ווי מען בעדארף צו זיין" - הדבר נחשב כתוכחה.

"ואתה - פנה רבי לוי יצחק אל האיש המספר - הלא הנך נכדו של רבי זושא מאניפולי, עליכם לדעת זאת!" ולאחר הרהור קל, הוסיף רבי לוי יצחק בענווה ואמר: "איך זאג דאס אייך, און מיין מיר אויך [=אני אומר זאת לכם, ומתכוון גם אלי!]."